

v Slovenskej spoločnosti prekladateľov umeleckej literatúry. Za prekladateľskú a tlmočnickú činnosť prezident Talianskej republiky Carlo Azeglio Ciampi v roku 2004 udelil A. Ferenčíkovej Rad Hviezdy talianskej solidarity 3. stupňa (Ordine della Stella della Solidarietà Italiana).

Výsledky mnohoročného vedeckého bádania A. Ferenčíkovej, jej pedagogickú a vedecko-organizačnú činnosť a prínos pre rozvoj slovenskej vedy nielen v rámci Slovenskej akadémie vied, ale aj v medzinárodnom meradle zhodnotilo Predsedníctvo Slovenskej akadémie vied pri príležitosti jej okrúhleho životného jubilea priznaním ocenenia Významná osobnosť SAV v roku 2010.

Pri význačnom životnom jubileu želáme Adriane Ferenčíkovej najmä pevné zdravie, životnú energiu, osobnú a pracovnú pohodu, aby ešte dlho mohla širokej odbornej i laickej verejnosti odovzdávať výsledky svojho bádateľského úsilia.

Matej Považaj

Pán jazykovedec Ján Horecký

Po šiestich jubilejných článkoch venovaných v tomto časopise viacerým okrúhlym a polokrúhlym narodeninám profesora Jána Horeckého, DrSc., vyšiel tu v r. 2006, žiaľ, aj iný článok z pera profesorovho dlhoročného kolegu a priateľa, dnes už takisto blahej pamäti, I. Masára s názvom *Profesor Horecký už nepríde... (8. 1. 1920 – 11. 8. 2006)*. A tak si prvýkrát, ešte stále s čerstvými živými spomienkami, pripomíname jeho nedožitú jubileum.

Ján Horecký sa narodil v Stupave, kde strávil celý svoj činorodý život naplnený okrem jazykovedy a ďalších záujmov aj starostlivosťou o rodinu a záhradu. Ukotvenosť v tomto priestore sprevádzalo jeho celoživotné pracovné zakotvenie v Bratislave, spetrované kratšími (najmä Praha) i dlhšími pracovnými cestami do zahraničia (Kanada, Čína; viaceré slavistické kongresy a zasadnutia komitétov), najmä však dlhoročným pravidelným púťovaním na vysokoškolské pracoviská, kde sa nielen aktívne zúčastňoval na rôznych konferenčných podujatiach a zasadnutiach obhajobných komisií,

ale aj prednášal všeobecnú jazykovedu a štylistiku (vtedajšia Filozofická fakulta Univerzity P. J. Šafárika v Prešove v r. 1964 – 1994), ba bol i vedúcim katedry (Katedra slovenského jazyka a literatúry Pedagogickej fakulty v Nitre v r. 1982 – 1983). Mladí adepti vedy v ňom vždy našli múdreho a citlivého učiteľa a mnohí z nich v súčasnosti zaujímajú popredné miesta v slovenskej lingvistike, čo sa naplno prejavilo aj na nedávnej konferencii venovanej 90. výročiu narodenia Jána Horeckého (správu o nej pozri v tomto čísle na s. 106 – 115), na ktorej sa zúčastnilo veľa jeho žiakov, dnes už univerzitných profesorov a docentov, tvorivo stavajúcich na ním položených základoch a udávajúcich smer vo svojich disciplínach. Osobitnú pozornosť profesor J. Horecký dlhé roky venoval najskôr interným súťažiam mladých vedeckých pracovníkov, od r. 1990 kolokviám mladých jazykovedcov, na ktoré pravidelne chodil, aby načúval najmladšej generácii lingvistov zo Slovenska i zo zahraničia, diskutoval s nimi v diskusných blokoch aj počas večerných prechádzok zvyčajne zasneženou prírodou, ktorú mal rád, obdivoval a ctil si aspoň tak ako jazyk.

Aj keď sa už s pánom profesorom takto osobne nestretieme, máme možnosť byť s jeho myšlienkami, poznávať jeho vedeckovýskumné postupy a závery, ktoré nám zanechal v podobe približne dvoch tisícok bibliografických jednotiek, z toho bolo vyše 30 rôznych knižných titulov – individuálne i spoluautorské monografie (napr. nezabudnuteľná *Fonológia latinčiny* z r. 1949), učebné texty (napr. skriptá *Úvod do matematickej jazykovedy*, 1969), výkladové slovníky, pravidlá pravopisu. Ak pripočítame vyše 30 terminologických slovníkov, ktoré vznikali v druhej polovici 20. storočia s jeho príspevím predovšetkým ako odborníka, ale aj ako vedúceho terminologického oddelenia Ústavu slovenského jazyka Slovenskej akadémie vied a umení, neskôr Jazykovedného ústavu Ľudovíta Štúra SAV v Bratislave, či člena príslušných komisií, ktoré sám zakladal a často aj viedol, ak pripočítame nespočetné množstvo nepublikovaných posudkov na postupové práce všetkých stupňov a knihy zadávané do tlače, oprávnené sa spýtať: Kedy a ako to profesor Horecký mohol stihnúť? S odpoveďou sa náš najproduktívnejší autor netajil a podelil sa s ňou aj verejne: *Krédo prof. Horeckého: ani deň bez riadka*. (In: *Otázky žurnalistiky*, 2003, roč. 46, č. 1 – 2, s. 128 – 130; rozhovor A. Tušera s J. Horeckým). A toto krédo aj naozaj dôsledne napĺňal. Jeho bibliografia (http://www.juls.savba.sk/ediela/slovenski_jazykovedci/)

obsahuje v priemere asi 35 položiek ročne (rekordný bol rok 1982 s 56 záznamami), čo predstavuje približne tri publikačné výstupy mesačne. A že to neboli „iba“ krátke príspevky, hoci aj tie bolo treba písať (a písal ich veľa a rád), ba vopred premyslieť, nachystať často náročnejšie ako dlhšiu štúdiu, o tom svedčí spomínaný počet knižných publikácií, z ktorých tu výberovo pripomenieme aspoň tie, ktoré sa dotýkajú jazykovej kultúry a terminológie: *O reforme slovenského pravopisu* (1948; spoluautor), *Pravidlá slovenského pravopisu* (1953; spoluautor), *Kapitoly zo štylistiky a gramatiky slovenčiny* (1955), *Kultúra slovenského slova* (1956), *Základy slovenskej terminológie* (1956), *Jazyk v novinách* (1957), *Slovník jazykovedných termínov* (1979; spoluautor), *Spoločnosť a jazyk* (1982), *Slovenčina v našom živote* (1988), *Dynamika slovnej zásoby súčasnej slovenčiny* (1989; vedúci projektu a hlavný autor), *O jazyku a štýle kriticky aj prakticky* (2000). Podrobné hodnotenie ich prínosu možno nájsť v početných (aj zahraničných) recenziách a postupne aj v mnohých jubilejných článkoch a encyklopedických záznamoch. Tieto zdroje však neobsahujú profesorove práce za posledné desaťročie, preto sa zameriame najmä na ne, a to opäť najviac v súvislosti s časopisom *Kultúra slova* a jeho záberom.

V r. 2000 vyšiel v *Jazykovednom* časopise príspevok J. Horeckého, pôvodne prednesený na konferencii venovanej jeho vzácnemu jubileu, s názvom *Človek a jeho jazyk. Esej čiže pokus o charakteristiku vzťahu*. Skúsený autor v ňom naplno predviedol svoje danosti: jednoduché, zrozumiteľné formulovanie myšlienok často o veľmi zložitých otázkach vedy, výskumu a jazyka; rozhladenosť v domácej i zahraničnej lingvistickej, filozofickej, psychologickkej, kulturologickej a inej literatúre, a to od klasických gréckych a rímskych autorov až po tých najsúčasnejších; zároveň ustavičná práca s materiálom (profesor nosil v sebe komplexnú databázu jazykových prostriedkov); tvorivé hľadanie a nachádzanie nových súvislostí aj za cenu popretia svojich vlastných predchádzajúcich záverov (vo vede veľmi cenná a, žiaľ, nie bežná vlastnosť); neunavovanie čitateľa rozsiahlymi traktátmi, komplikovanými digresiami ani útokmi na bádateľov s iným názorom a pod. Svoj výklad v eseji predbežne uzavrel konštatovaním, že „človek využíva svoj jazyk na základe svojho jazykového, ale aj kultúrneho vedomia. Prirodzene, toto vedomie môže byť na rozličných stupňoch vývinu a súčasného stavu, ale vždy sa realizuje v diskurze...“ (*Jazykovedný časopis*, 2000,

roč. 51, č. 1, s. 6). A tak, ako tu zdôraznil, že jazyk ako systém nemožno absolútne nadradovať človekovi ako tvorcovi a používateľovi jazyka (možno oprávnené predpokladať, že takéto „diktátorské“ nasadenie systému by neodvratne viedlo k jeho zániku), tak postupoval aj vo všetkých svojich prácach tohto obdobia.

Od r. 2000 vyšlo J. Horeckému viacero syntetizujúcich prác z jeho tradičných záujmových oblastí (*O jazyku a štýle kriticky aj prakticky*, 2000; *Kultivovanie slovenčiny. Princípy a kritériá*, 2001; *Modelovanie a lingvistiká*, 2003, spoluautor; *Onomaziologická štruktúra slovenčiny*, 2003), ale aj o pomerne novom objekte jeho vedeckého záujmu (*Slovenská karpatská rómčina*, 2000, spoluautor; *Syntax slovenskej karpatskej rómčiny*, 2007, spoluautor). A hoci bol profesor J. Horecký od r. 1991 oficiálne na dôchodku – alebo práve preto! –, ostal kmeňovým prispievateľom Kultúry slova, ale i ďalších časopisov a rôznych vedeckých podujatí. Venoval sa aktuálnym problémovým oblastiam lingvistického výskumu a jazykovej situácie na Slovensku (kvantita, rytmické krátenie, vlastné mená, slovotvorné postupy, nové termíny, anglicizmy, médiá a pod.), no obdivuhodne sa vedel zapojiť aj do problematiky kognitívnej komunikácie, pomenúvania v nových a dynamicky sa rozvíjajúcich oblastiach typu výpočtová technika a mobilná komunikácia. Aj tu mohol zúročiť a zúročoval svoje klasické filologické vzdelanie i bádania v oblasti morfematickej a slovotvornej štruktúry slovenčiny, ktorým sa dlhodobo venoval (jeho *Slovotvorná sústava slovenčiny* vyšla v r. 1959, inovovaná ako *Slovenská lexikológia* v r. 1971 i ako súčasť vysokoškolskej učebnice lexikológie v r. 1980, *Morfematická štruktúra slovenčiny* vyšla v r. 1964).

Množstvo drobných múdrostí J. Horeckého je roztrúsených v recenziách, ktoré považoval za integrálnu súčasť svojej tvorby, a okrem toho, že v nich sprostredkúval informácie o novinkách vo svete lingvistiky a príbuzných disciplín, neraz v nich rozvíjal svoje vlastné pozorovania a názory na dané témy. A neboli to len diela veľkých autorov typu J. Dolník, J. Kořínek, V. Černík, D. Slančová, G. Altmann, E. Ďurovič, ale aj novších či menej známych autorov z rôznych oblastí od techniky a náboženstva až po kartografiu, divadelníctvo a psychoterapiu. Osobitnú položku predstavujú Horeckého jazykové analýzy aktuálne vychádzajúcej beletristickej a odborno-náučnej literatúry, kde sa takisto prejavila jeho tvorivá vnímavosť a stála duševná

sviežosť – neboli mu cudzie ani také tituly ako *Harry Potter a kameň mŕtvov*, pri ktorého analýze mohol využiť svoje bohaté skúsenosti v oblasti teórie pomenovania i tvorivého prístupu k jazyku.

J. Horecký vďaka svojej komunikatívnosti a množstvu času, ktoré venoval všetkým záujemcom o jazyk, jeho poznávaniu a rozvíjaniu, ako aj vďaka pôsobeniu v rozličných komisiách a orgánoch, dôkladne poznal situáciu na jazykovedných a filologických pracoviskách na Slovensku i v (najmä slovanskom) zahraničí. Ani v tejto oblasti si nenechával všetky informácie iba pre seba, neumŕtvoval ich, ale v množstve jubilejných a spomienkových článkov skladal mozaiku jazykovedných osobností a ich výsledkov i celkového diania v jazykovednom výskume. O ňom samom vyšlo mnoho medailónov nielen vo vedeckých a odborných periodikách či v encyklopedických dielach, ale aj vo vedecko-popularizačných časopisoch a v dennej tlači. A kým bežne býva poctený pozornosťou ten, o kom sa píše, v prípade J. Horeckého to bolo naopak – bolo ťou písať o ňom.

Nedá sa na tomto mieste vypočítať všetko, čo prof. PhDr. Ján Horecký, DrSc., robil, aké funkcie zastával, aké vyznamenania dostal... V tejto situácii je už možno aj tak dôležitejšie to, čo zanechal v nás, ktorí sme ho poznali, čo zanechal nasledujúcim generáciám.

Zo srdca ďakujeme, pán profesor!

Mária Šimková

Kultúra slova spomína na Ivana Masáru

Vlastne nielen náš časopis, ale celá kultúra reči si 26. marca mohla pripomenúť nedežité 80. narodeniny mimoriadnej osobnosti v tejto oblasti jazykovedy, ale aj celospoločenskej činnosti. Ivan Masár totiž celé desaťročia zasahoval do citlivého okruhu pestovania, cibrenia jazykového povedomia, systematicky oboznamoval širšiu verejnosť so zákonitosťami jazyka, s jeho systémom, originalitou, mnohohrstevnosťou jeho prostriedkov, ako aj ich primeranosťou pri konkrétnom použití a zaradoval tak oblasť jazykovej kultúry do širšieho spoločenského rámca. Jazykovednú produkciu Ivana